

A woman with long, light-colored hair is riding a dark horse. She is wearing a dark, patterned, long-sleeved dress with a white lace or embroidery detail on the bodice and a long, light-colored skirt. The background shows a large, multi-story stone building with several windows, possibly a castle or a manor house. The sky is overcast and grey. The overall mood is historical and dramatic. On the left side of the image, there is a vertical decorative border with a gold, ornate, scrollwork pattern.

KRISTIINA VUORI

FILIPPA

tammi

Kristiina
VUORI

Filippa

KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ TAMMI

HELSINKI

Tämän romaanin kirjoittamista ovat tukeneet
Taiteen edistämiskeskus ja WSOY:n kirjallisuussäätiö.

© Kristiina Vuori ja Kustannusosakeyhtiö Tammi 2017
ISBN 978-951-31-9365-2
Painettu EU:ssa

Anulle, totta kai. Jo Flemingien tähden.

Anno 1578

Se alkoi väsymyksellä, joskus keväällä, niihin aikoihin, kun olin jälleen kerran sortunut auttamaan sinua ja kuitannut sinetilläni viljalainan joukoillesi.

Ensin uskoin, että se menisi ohitse, ja siksi en haetuttanut palperia. Sitten alkoi tulla erilaisia epämääräisiä tunteuksia, kipuja, pahoinvointia, ja vaihdoin uskon toivoon. Lopulta toivo hapertui peloksi ja mitä pidempään pelkäsin, sitä kiivaammin kavahdin ajatusta lääkäristä tunkeilevine kysymyksineen ja sorkkivine sormineen. Oikeasti kammosin sitä, mitä palperi sanoisi tutkittuaan minut.

Sellainen minä olen. Totuuden välttelijä. Se on turvallisinta. Jos olisin raa'an rehellisesti oma itseni, sinä murskaisit minut. Tähtäisit jokaiseen paljastamaani halkeamaan ja pitäisit huolta, etten pääsisi piiloutumaan. Sellainen sinä olet. Armoton rehellisyydessäsi. Sinä, salaisuuteni.

Vaikka kuinka suojelin itseäni, en ole välttynyt haavoilta. Näkehän sen tässäkin. Heikentyneessä tomumajassani kypsyy ties mikä taudin kammosus ja huonekuntani pelkää minun tekevän kuolemaa, mutta sen sijaan, että pyrkisin sovintoon Herran kanssa ja sanelisin viimeisen tahtoni, vahdin kamarini ovea ja odotan. Ajelehdin toivosta masennukseen, sitten synkkydestä

kiukkuun, jopa vihaan asti. Miksi ihmettelisin raivoni syvyyttä? Ne ihmiset, joita rakastamme eniten, nostattavat myös puhtaimman vihan sisällämme. Eivätkä tuntee sinua kohtaan ole koskaan olleet yksiselitteiset.

”Salliiko neitsyt Filippa suoniaan iskettävän?”

Välskäri Bertil Hansinpojan kimakka ääni särkee uneliaan tokkurani. Ynähdän myöntävästi ja mies nostaa taftilla vuorattua peitettä paljastaen sääreni. Ote polvitaipeestani on anteeksipyytävän hento, miltei liian lepsu, jotta suonenlyönti tapahtuisi onnistuneesti. Miesshän on lähes yhtä häveliäs kuin potilaansa. Oivallus naurattaa minua, mutta hymyni kuihtuu suoniraudan ilmestyessä Bertil Hansinpojan käteen. Valmistaudun viiltoa varten ja käännän katseeni sivuun. En halua nähdä omaa vertani, kun se soljuu messinkivatiin äänettömänä tasaisena norona.

Hyvästä tahdostani huolimatta en toimituksen jälkeenkään jaksu keskittyä välskärin hössötykseen. Menneisyys piinaa minua. Milloin hukutin itseni? Minä potkin ja poljin raskasta vettä ympärilläni, mutta silti vajosin. Mistä uppoamiseni alkoi?

Ensimmäisestä salaisuudesta, tietysti. Sieraimeni supistuvat, kun vedän henkeä sisääni. Niin aikaisin, aivan liian aikaisin. Ja ennen kuin huomasinkaan, salaisuuksia sikisi lisää. Ne sitoivat kieleni, muokkasivat minusta pienemmän kuin olisin halunnut olla.

Suurin ja mustin salaisuuksista olit tietysti sinä. Ei. *Olet* sinä. Kaikkien näiden vuosien jälkeen olen yhä vereslihalla. Kuin simpukka, jonka kuorta on raotettu veitsen kärjellä, eikä se ole päässyt sulkeutumaan uudestaan.

Käännän päätäni pitääkseni ovea silmällä. Jos tulet luokseni nyt, kaikki on anteeksi annettu. Mutta sinun sijastasi saapuu kipu. Se saa toivoni hiipumaan ja äkkiä huomaa anelevani. Ole

kiltti äläkä jätä minua, kuiskaakaan, vaikka syvällä sisimmässäni tiedän, että kohdistan pyynnön jollekulle, joka on lähtenyt aikaa sitten. Minä pelkään. En halua olla yksin ja ilman sinua minä olen.

Ole kiltti.

Minulle vastaa pelkkä hiljaisuus ja niin lujaa kuin se huutaa-kin, se on yhä ilman ääntä.

I

Amiraali, valtaneuvos, laamanni, ritari. Kuusikymmenvuotisen elämänsä aikana Erik Fleming, Kuitian kartanon herra, oli kuullut itseään kutsuttavan monen monituisilla nimillä. Kaikki suosionosoituksia kuningas Kustaa Vaasalta. Sitten olivat ne ”arvonimet”, joita ei koskaan huudeltu päin hänen kasvojaan vaan sihistiin hiljaa selän takana, kun moukat kuvittelivat, ettei hän kuullut. Huoranpenikka, peijooni, hohkoharakka. Hyyskääntäyte, piiskuri, konna. Hohkoharakka oli hänen henkilökohtainen suosikkinsa, olihan närhi loppujen lopuksi kaunis lintu, vaikka ääneltään kammottava ja jotkut herkkäuskoiset väittivät sen tanhualle tulon viestivän kuolemaa. Yhtä kaikki, oli aina sydäntä lämmittävää huomata, että oli tehnyt vaikutuksen, usein jopa niin syvän, ettei hän vuosiin painuisi unholaan.

Kuitian lampuoti Olof Salomoninpoika kuului eittämättä niihin, jotka veisivät Erik Flemingin karvaan muiston mukanaan hautaan. Vuokraviljelijä seistä tojotti isäntänsä edessä kourat niin lujasti nyrkissä, että ankaran uurastuksen punaisiksi parkitsemat rystyset hohtivat luunvalkoisina. Oli keskiviikko, aurinkoinen talvikuun päivä, ja Erik oli vastikään istunut linnantuvassaan kuuntelemassa lampuotiansa sekä verotalonpoikiensa huolia ja

valituksia. Ohi vierähtäneet neljä tiimaa olivat käyneet hänen hermoilleen, eikä Olof Salomoninpojan myöhästymisen vastaanotosta parantanut hänen tuultaan. Erik ei viettänyt paljonkaan aikaansa kartanoillaan kuningaskunnan itäosissa vaan palveli kuningastaan lännessä, emämaan puolella. Hän asui useimmiten Tukholmassa jättäen kartanoidensa hoidon rouvalleen Heblalle sekä voudilleen Erik Håkaninpojalle. Aina kun Kuitian herra palasi kotiin, täyttyi kartano anojista, joiden pyynnöt eivät olleet tavoittaneet häntä kirjeitse.

”Olof olisi saanut tulla sovitusti kuten toisetkin”, Erik ilmoitti tyylysti aikoen ohittaa viljelijän, joka julkeasti tukki portaat. Lempo soikoon, jos tuo musikka kuvitteli kalastavansa hänen aikaansa silkalla röyhkeydellä.

”Jäät eivät kanna vielä, joten matka kesti pidempään kuin olin etukäteen arvioinut.” Lampuodin puhe oli sävytöntä, eikä siinä soinut anteeksipyynnön rahtuakaan.

Erik antoi katseensa liukua talonpojan olemuksen ylitse. Mies oli litimärkä puolissäareen asti.

”Sää on ollut samanlainen jo viikkotolkulla. Olofin olisi pitänyt tietää paremmin.” Sanansa sanottuaan hän astui viljelijän ohitse alemmalle kiviportaalle ja tajusi sen virheeksi heti, kun Olof jääräpäisesti jatkoi keskustelua.

”Herra Erik muistakoon vaimoani Beataa, joka isättömänä ja äidittömänä neitona nautti herran suojelusta täällä Kuitiassa.”

”Totta kai minä muistan neito Beatan”, Erik puuskahti vilkaisten olkansa ylitse takanaan jäykkänä patsaana seisovaa Olofia. ”Voit välittää hänelle terveiseni.”

”Millaiset terveiset, herra? Kerronko, että herra on viimeinkin taipunut tekemään, kuten oikein ja kohtuullista on, ja lupaa palauttaa vääryydellä lunastamansa Muddaisten perintömaat?”

Erik astui harhaan ja joutui ottamaan tukea kylmänkosteasta kiviseinästä. Kompurointi ärsytti häntä, se sai hänet näyttämään heikolta, vihjasi vanhuudesta. Eikö riittänyt, että tuo tomppeli seisoi häntä ylemmällä portaalla.

”Mitä hiivattia”, hän äyskäisi ja antoi viimeinkin koko huomionsa kiinnittyä miehenkantturaan, joka valutti loskaista merivettä hänen kallisarvoiselle tiiliportaikolleen. ”Kuninkaankaaren puustaavit ovat vastaansanomattomat, ja laamannina minä jos kuka tiedän niiden merkityksen. Rälssitön ei voi nauttia rälssi-oikeuksista. Neito Beata teki vain viisaasti, kun myi Muddaisten rälssimaan minulle. Naidessaan sinut, pelkän rahvaanlapsen – ”

”Herra naitti Beatan vakaalla tarkoituksella köyhälle ja rälssitömälle palvelijalleen, minulle”, Olof keskeytti karkeasti. ”Ryöstääkseen arvokkaan mannun hyväuskoiselta orvolta, joka ei tiennyt paremmin vaan luotti sokeasti holhuumieheensä.”

Kuitian herra tunsu kuuman humahduksen poskipäissään. Se oli tunne, joka valloitti hänet usein ennen taistelua. Vanha sotaratsu haistoi tuoreen veren.

”Älä sinä pahainen lannanlevittäjä rupea soittamaan suutasi minulle. Piankos se on Tuomaanpäivä. Voin silloin sanoa Olofin lampuotisopimuksen irti ensimmäisen kerran. Toisen kerran puolipaastona ja kolmannen juhannuksena, ja sehän sitten jo piisaakin. Jos Olof ei pidä suuvärkkiään soukemmalla, saattaa olla, että hänen peltojansa viljelee ensi marjankuussa toinen mies.”

Olof Salomoninpojan ylähuuli vetäytyi hampaiden päältä. Mies näytti hyökkäämään valmiilta ahmalta.

”Tämäkö on ylhäisen ja kuulun herra Erikin oikeutta? Jos kuningas saisi päähänsä häätää neito Filippaan kotoaan mieron-tielle, mitähän – ”

”Turpa kiinni!” Ja käskynsä vakuudeksi herra Erik tyrkkäsi lampuotiaan rintaan kuin kuritonta pojannassikkaa. ”Sinun törkyinen leipäläpesi ei saa lausua ainoan tyttäreni nimeä.” Uusi tuuppaus, nyt pelkällä etusormella.

Olof oli maltiltaan yleensä pitkämielinen ja harkitsi tekojensa seurauksia, mutta kulunut päivä oli ollut pelkkää epäonnea toisensa perään. Ensin aamun sarastaessa sama vanha riita vaimon kanssa tämän perintömaista. Sitten liian myöhään venynyt vastentahtoinen taipaleelle lähtö, monen tiiman taivallus ja selkäpiitä hytisyttävä veden ylitys lumi- ja jääsohjossa. Ja nyt tämä. Nähtyään lemlahtelaisten jo kääntyvän kotimatkalta Olof oli tiennyt olevansa auttamatta myöhässä. Silti hän oli päättänyt yrittää viedä vaimonsa vaateen perille. Pelkkä epäonnistunut yrityskin olisi parempi kuin palata kotiin Heisalaan ja tunnustaa, ettei ollut edes nähnyt isäntää.

”Minä halusin vain...” Olofin selitys katkesi, kun jäykkä etusormi upposi hänen rintalihakseensa kolmannen kerran ja vielä neljännen ja viidennenkin. Ei se sattunut, tietenkään. Mutta herra Erikin ilme oli niin halveksuva ja voitonriemuinen, ettei sellaista voinut aikamies katsella ilman kuvotusta.

Viides töytäisy, ja Olofin kärsivällisyys loppui. Hän kohotti kätensä ja tuuppassi takaisin. Kunnolla, mitään ajattelematta. Herra Erik oli häntä paljon pienikokoisempi ja iäkkäämpi eikä osannut pitää varaansa, yksikään Kuitian lampuodeista ei ollut koskaan aikaisemmin nostanut kättään kartanonherraan vastaan.

Ei ennen kuin nyt.

Kaikki meni pahemmin vikaan kuin Olof olisi pahimmissa painajaisissakaan osannut pelätä. Herra Erik kaatui taaksepäin, haroi avuttomasti käsillään tukea. Olof kurotti kauhuissaan eteenpäin,

jo katuen hetkellistä hulluuttaan, mutta hänen sormensa eivät ehtineet tavoittaa isäntää.

Herra Erik putosi. Hänen selkensä osui jokaiseen neljään alla olevaan kiviaskelmaan ennen kuin mies päätyi permannolle. Isäntä ei enää näyttänyt entiseltään, käskijältä ja ylimykseltä, vaan räsynukelta, kaltoinkohdellulta.

Ja alhaalla, ovenraossa seiso i nuori hento tyttö, yhä pelkkä lapsi. Pohjattomat tummat lähteet soikeissa vahankalpeissa kasvoissa. Filippa.

Pietari Est ehti hädin tuskin painaa kätensä Filippa Erikintyttären suun päälle ennen kuin neidon kauhistunut kirkaisu olisi hälyttänyt paikalle muuta kartanonväkeä. Herra Erik lojui heidän edessään jäsenet levällään kuin ristiinnaulitulla. Portailla seisoi Olof Salomoninpoika käsivarret yhä edelleen eteen ojentuneina, aivan kuin mies yrittäisi vieläkin tavoittaa isäntänsä apua tapailevia sormia. Lampuodin suu oli jäänyt auki äänettömään huutoon.

Pietarin ja Olofin katseet lukittuivat yhteen pitkäksi toviksi. Sitten nuorukainen muisti uudelleen lapsen, jonka takaraivo painui lämpimänä vasten hänen palleaansa ja jonka suu värisi hänen kämmentään vasten. Pietari nyökkäsi Kuitian herran hievahtamantonta hahmoa kohden, ja Olof heräsi eloon kompuroiden portaat alas isäntänsä luo. Pietari hellitti otteensa, astui tytön eteen ja kumartui. Kun Filippa ei suostunut katsomaan häntä silmiin, Pietari kohotti neidon leukaa etusormellaan.

”Filippa, älä pelkää”, hän sanoi hiljaa pitäen tytön tummanruskeaa katsetta vankinaan. Pietari oli pelkkä palkollinen, kartanonvouti Erikkin nuori oppipoika, mutta hän tiesi olevansa neidon lempi-ihmisiä. Hän oli niitä harvoja, joiden seurassa yleensä

kovin totinen ja hiljainen Filippa rohkeni nauraa ja puhua julki mitä pienessä päässään tuumasi.

”Isä”, Filippa kuiskasi ja yritti kurottua Pietarin ohitse nähdäkseen Kuitian herran.

”Olof pitää huolen isästäsi”, nuorukainen vakuutti. Jos mitään huolehdyttävää enää ylipäänsä oli. ”Filippa, muistathan sinä neitsyt Beatan, kasvinkumppanisi? Hän asui täällä Kuitiassa ennen kuin meni emännäksi Heisalan Olofille.”

Filippa rypisti kulmiaan. Toki hän muisti Beatan, orvon, joka vielä kaksi talvea sitten oli ollut Filippan seurana. Filippa oli hyvästellyt kasvinsisarensa happamin mielin, kun tämä oli naitettu emännäksi Heisalan Olofille niin nuorena, että hänen verhansa oli ehtinyt tahriutua kuuvereen vasta muutaman keran. Nyt varttuneempana, jo kaksitoistakesäisenä Filippa ymmärsi olleensa naurettava. Jos jotakin, Beata ansaitsi sääliä, ei kateutta. Rälssineito passaamassa lampuotia.

”Tietenkin muistan”, tyttö myönsi lopulta ja yritti jatkaa, mutta Pietari keskeytti hänet:

”Tämä on aikaihmissen asia, Filippa”, hän sanoi varoittavaan sävyyn, ja neidon suu puristui odottavaksi viivaksi. Aikuisten asiat olivat aina jotakin vakavaa ja niitä piti kuunnella korvat valppaina, mutta vaiti pysytellen.

Portaikon juurelta kantautui vaimea ähkäisy, joka sai Pietarin niskan kihelmöimään. Hän ei tiennyt, kumpaa oikein toivoi: isännän virkoamista vai tämän kuolemaa. Kumpi tahansa saattaisi tietää turmaa Olofille, joka oli Pietarin ystävä. Ja kumpi tahansa olisi huono vaihtoehto myös isännälle. Kuolema tai loppuelämä raajarikkona.

”Olof, miltä näyttää?” hän kysyi taakseen vilkaisematta puhuen suomea, kieltä, jota he molemmat ymmärsivät, mutta

Filippa luultavimmin ei. Pietarin äiti oli Yläneen Isokylän neitoja ja Pietari oli oppinut ensimmäiset suomen sanansa jo ennen kuin osasi kontata. Olofin isoäiti taasen oli ollut kotoisin samoilta seu-
duilta ja Olof kykeni edelleen puhumaan isomaammonsä kieltä, vaikkakin kankeasti.

Hetkisen oli äänetöntä, sitten kuului hiljaista kahinaa Olofin kömpiessä jaloilleen.

”Ei tule kalua enää.” Lampuodin puhe säröili. ”Hengittää se, mutta vaivoin. Jos se tuosta vielä nousee, minä lupaan luopua kaikista vaateistani sanoi Beata sitten mitä tahansa.”

Pietari kuuli, kuinka Olofin hengitys kiihtyi ja äkkiä mies kollotti kuin pikkupiltti. Filippa sävähti, ja Pietari pakotti val-
jun hymyn huulilleen silittäen lapsen leukaa peukalonsa syrjällä. Tytön tyllerö rauhoittui taas, tuijotti häntä kirkkain, luottavaisin silmin. Pietari nielaisi. Jos portaista olisikin pudonnut Filippan äiti, rouva Hebla, mitenhän tyttö olisi silloin käyttäytynyt? Tuskin yhtä säyseästi kuin nyt.

”Enhän minä tarkoittanut... Voi hyvä Jumala, kukaan ei tule uskomaan, että se oli vahinko. Väittävät, että tein sen tahallani, tappo mielessäni. Jumalani, voi Jumalani!”

Pietarin oli pakko kivahtaa Olof hiljaiseksi ennen kuin Filippa oivaltaisi, miten pahasti hänen isälleen oli käynyt.

”Beatasta vielä”, Pietari aloitti uudestaan. ”Hänhän oli sinun ystäväsi ja on kai edelleenkin sinulle rakas?” Tytön nyökättyä nuorukainen jatkoi: ”Jos Olofia syytetään hyökkäyksestä herra isääsi vastaan, hänet suljetaan kellariin ja tuomitaan seuraavilla käräjillä kuolemaan. Ja jos Olof mestataan, jää Beata aivan yksin. Hänet hädätetään kotoaan ja koska rouva äitisi ei ikinä suostu ottamaan häntä takaisin Kuitiaan, hänellä ei ole mitään paikkaa, minne mennä.”

Filippa vetäytyi irti Pietarin otteesta.

”Mutta minä näin, mitä tapahtui”, hän kuiskasi.

Se oli salaileva ja huolestunut kuiskaus ja se sai kireyden Pietarin niskassa laukeamaan. Filippa oli jo liittynyt Olofin ja Pietarin salaliittoon vaikkakaan ei ehkä tajunnut sitä itse.

”Isä karjui ja tyrkki Olofia ja kun Olof huitaisi hänen kätensä syrjään, isä horjahti ja putosi.”

”Juuri niin, tyttö pieni. Juuri niin.” Pelon hieltä löyhkäävä Olof astui Filippan vierelle. Mies pyyhkäisi nenänsä hihansuuhun ja päästi värisevän huokauksen. ”Se oli silkka vahinko, huonoa lykkyä, siinä kaikki.”

”Huonoa lykkyä”, Pietari myönsi vaikka oli omin silmin nähnyt Olofin menettäneen malttinsa ja tuupanneen isäntää kovakouraisemmin kuin sen ikäistä miestä olisi saanut kohdella. ”Mutta se ei silti auta meitä pälkähästä. Riidasta ei saa mainita halaistua sanaa vaan sinun, Olof, on kerrottava, että löysit isännän tuosta lattialta ja lähdit heti noutamaan apua. Ja sinä, Filippa”, Pietari lisäsi sallien hellyyden hiipiä ääneensä, ”sinä palaat sinne mistä ikinä äsken tulitkin, etkä puhua pukahda tästä yhdellekään sielulle. Koskaan. Tämä on salaisuus. Salaisuus, joka on pakko säilyttää, jos et halua tuhota kasvinkumppanisi elämää.”

Filippa nyökkäsi, mutta mumisi heti perään, että tahtoi nähdä isänsä ennen kuin lähtisi. Pietari kosketti tytön selkää ja ohjasi sanoitta tätä tekemään toiveensa mukaan. Tytön jäykästä asenosta oli helppo lukea, että tätä pelotti. Ilman Beatan pään yllä leijuvaa uhkaa Pietari tuskin olisi rohjennut luottaa Filippan tahtoon pitää lupauksestaan kiinni.

”Isä? Isä!”

Itkuinen kirkaisu sai Pietarin hätkähtämään. Portaiden juurella polvistui Filippa, jonka palmikko pyyhkäisi lattiaa tytön kumar-

tuessa eteenpäin. Männynoksa muistuttava letti näytti suhteet-
tomalta, kun kaikki muu lapsessa oli niin siroa ja pientä. Neidon
hartiat tärisivät itkusta, mutta hän ei surrut isänsä kuolemaa vaan
tämän ilmiselvästi tuntemaa kipua. Miehen äsken vielä liikkuma-
ton rintakehä nousi ja laski tuskaisen hätäiseen tahtiin.

Pietari Est tukahdutti kirouksen ja painoi kätensä Olofin
kasaan lysähtäneelle olkapäälle.

FILIPPA Fleming varttuu kahden voimakastahtoisien veljen varjossa. Etenkin Klausin, häikäilemättömän ja pelätyn Rautamarskin, nimi on jäänyt historiaan. Moni kadehtii Filippaan yllleistä eloa ruhtinaiden kestittävänä pidoista toiseen. Mutta kuka haluaisi jättää tulevaisuutensa veljen varaan, jonka pedonsydän ei armoa tunne?

Kartanollaan Yläneellä Filippa on herratar, jota tottelevat lukuisat palvelijat ja lampuodit. Hänen karjansa on satapäinen, hän kasvattaa friisiläisratsuja ja vahvistaa käskynsä omalla sinetillään.

Mutta omaa elämäänsä Filippa ei hallitse. 1500-luvun lain mukaan Klaus on sisarensa holhooja ja päättää tämän tulevaisuudesta. Miksi Klaus ei salli sisarelleen avioliiton onnea? Pelkääkö veli perintömaiden puolesta? Vai onko kyseessä jotain muuta, pahaenteisempää?

www.tammi.fi

84.2

ISBN 978-951-31-9365-2